

Kønnede udfordringer i folkeskolen

– Hvordan kønsforskningen kan bidrage til videre analyser

Katia Bill Nielsen,
Institut for Naturfagenes
Didaktik, Københavns
Universitet.

Henriette Holmegaard,
Institut for Naturfagenes
Didaktik, Københavns
Universitet.

Kommentar til Krogh, Elgaard, Secher og Daugbjerg: 'Pigerne stikker af fra drengene i karakterer til den fællesfaglige prøve?' MONA 2021-1.

I sidste nummer af MONA præsenterede Krogh, Elgaard, Secher og Daugbjerg resultater fra deres følgeforskning af den fællesfaglige prøve for elever i 9. klasse. Den fællesfaglige prøve blev indført i 2017, og følgeforskningen har fulgt denne i de følgende tre år. Resultaterne stammer fra en kombination af både kvantitative registerdata og spørgeskemaer samt kvalitative observationer på fire skoler. I artiklen viser forfatterne at pigerne opnår højere karakterer i disse prøver end drengene, og at denne forskel kun er blevet større sammenlignet med tidligere naturfaglige prøver. I artiklen undersøger Krogh et. al. om dette kan skyldes forskelle i elevernes motivation for den fællesfaglige og naturvidenskabelige undervisning. Konklusionen viser at motivation alene ikke kan forklare karakterforskellen, og at der derfor må være andre faktorer på spil.

Prøveformer og (u)lighed

Artiklen adresserer en yderst relevant problemstilling, som det er uhyre vigtigt at vi tager seriøst og fortsætter med at undersøge og udvikle. Den præsenterede litteratur, som forfatterne gennemgår, peger på en sammenhæng mellem prøveformat og uligheder mellem forskellige elevgruppers resultater. Samme sammenhæng er fundet på de videregående naturvidenskabelige uddannelser hvor forskere som Cotner og Ballen (2017) eksempelvis har påvist hvordan eksaminer øger forskelle mellem mænd og kvinders præstationer, mens andre prøveformer, såsom afleveringer og gruppeopgaver, udjævner denne ulighed. En interessant forskel er imidlertid at det er kvinderne der

i Cotner og Ballens undersøgelse underpræsterer i forhold til mændene. Selvom der er stor variation i kønsforskelle og uligheder på tværs af det naturvidenskabelige felt, så peger litteraturen på at unge kvinder bliver mødt med en række barrierer i deres uddannelsesspor mod naturvidenskaberne (se bl.a. Archer et al., 2013, 2020; Gonsalves & Danielsson, 2020). Et interessant spørgsmål er derfor hvornår i uddannelsesforløbet ulighedspilen skifter side, og hvad der spiller ind på denne ulighed?

Køn og naturfaglige kompetencer

I sidste del af artiklen diskuterer forfatterne mulige forklaringer på den påviste forskel mellem drengene og pigernes karakterer til den fællesfaglige prøve. Baseret på forskningslitteraturen og deres egen empiri opstiller forfatterne fire hypoteser. Hypotese et til tre fokuserer på forskelle mellem elevernes kompetencer til at forberede sig til og gennemføre selve prøven. Det diskuteres om pigerne er bedre til at forberede sig til prøven, og om drengene har sværere ved at planlægge og kontrollere deres arbejde samt håndtere samarbejde og tidsdeling (p. 19-22).

I forhold til undersøgelsens fokus på kønnede forskelle ser vi imidlertid et uudnyttet potentiale for i højere grad at trække på perspektiver fra den eksisterende forskning om køn og det naturvidenskabelige område. Nedenfor deler vi nogle bud på hvilke spørgsmål denne litteratur kan rejse til analysen, og vi håber at forfatterne vil gå den vej i deres videre arbejde.

Hvordan anerkendes og performes køn i folkeskolen?

Hvor prøveformer sigter mod at måle elevernes læring og kompetencer, så har uddannelsessociologer længe beskæftiget sig med hvordan prøver også maskerer social ulighed (Radnor et al., 2007). At piger scorer højt i grundskolens prøver, er hverken nyt eller et dansk fænomen. Ligesom social baggrund slår ud i prøver, så gør etnicitet, dialekt og køn det også. Dog finder vi det ligesom forfatterne nærliggende at spørge om de observerede forskelle reelt handler om elevernes kompetencer, eller om forskellene er udtryk for noget andet. Med baggrund i kønsforskningen kunne disse forskelle også ses som et resultat af hvordan køn *anerkendes* og *performes* forskelligt.

Vi ved fra en række undersøgelser at naturfag generelt positioneres som maskulint (se bl.a. Achiam & Holmegaard, 2015; Archer et al., 2020; Gonsalves & Danielsson, 2020) og noget der kræver at man er særlig intelligent, motiveret og dedikeret, idet feltet generelt anses som svært og kun for de udvalgte få (Bøe et al., 2011). Således stemmer feltet ikke overens med populære feminine idealer, såsom at være glamourøs, omsorgsfuld og flittig (Archer et al., 2012, 2013). En af de vigtige pointer i denne forskning er at køn er noget vi gør – det er noget der performes ud fra idealer om hvad

der er feminint og maskulint (Gonsalves & Danielsson, 2020; Hasse, 2000), og at det kan være vanskeligt at performe femininitet og samtidig blive genkendt i naturfag.

Baseret på denne viden er det nærliggende at overveje hvordan prøver i folkeskolen – og de kompetencer sådanne prøver honorerer – positioneres af elever og lærere. I artiklen beskrives det hvordan en lærer mener at prøven særligt begunstiger elever der har selvdisciplin, selvmotivation samt er systematiske. I den forbindelse kunne et interessant perspektiv være om dette er kompetencer der særligt begunstiges og anerkendes hos piger. Et andet perspektiv der kunne være interessant at udfolde videre, er hvorvidt prøven rent faktisk belønner elever der indfrier målene. I andre dele af uddannelsessystemet har kønsforskningen peget på at dette ikke altid er tilfældet. Eksempelvis er det blevet vist hvordan fysikstuderende belønnes mere for at overskride fagenes mål, ved at stille spørgsmål og 'lege' med opgaven frem for at følge opgaveinstrukserne (Hasse, 2000). I tråd med dette ligger også retorikken om 12-tals-piger som kedelige, sygelige eller pleasere (Hansen & Blom, 2017).

Diskussionen om hvad der honoreres, ligger i tråd med forfatterens fjerde hypotese, der peger på lærerbias som en mulig forklaring. På trods af at lærerne i undersøgelsen generelt anser drengene og pigerne for lige dygtige, har de stadig forskelligartede forventninger til eleverne baseret på deres køn, eksempelvis at 'mange drenge er mindre strukturerede i selvstændigt arbejde' (p. 22). Lærerne har således indlejret en ofte ubevidst idé om eleverne baseret på en stereotyp forestilling om piger og drenge, og denne forestilling risikerer at forstærke (eller måske ligefrem skabe) forskellene. Udover at skabe forskellige forventninger til eleverne risikerer stereotype forestillinger at bevirke at eleverne honoreres forskelligt alt efter hvem de er, og hvilken situation det drejer sig om. Når lærerne oplever at det især er pigerne der proaktivt bekymrer sig om prøven (p. 20) og i højere grad end drengene søger lærerens hjælp (p. 20), kan det også ses som et udtryk for at piger og drenge anerkendes forskelligt for forskellig adfærd. Udtrykt anderledes kunne man sige at der er forskellige positioner til rådighed for eleverne i klassen, hvor nogle roller er mere eller mindre lette at indtage for den enkelte elev.

Intersektionalitet som muligt perspektiv

En anden teoretisk tilgang, hvor kønsforskningen kan bidrage til at åbne analysen yderligere, findes i begrebet intersektionalitet. Dette perspektiv fokuserer på hvordan sociale kategorier som køn, etnicitet og social baggrund spiller sammen (Avraamidou, 2020). For at tage højde for dette samspil må forskning interessere sig for variationerne på tværs af kategorierne frem for at fokusere på 'drenge' og 'piger' som homogene kategorier. Som analytisk tilgang kan intersektionalitet bidrage med en række nuancerende spørgsmål til vores analyser. I forhold til artiklen kunne vi for eksempel

spørge: Er der forskel på drenges karakterer i relation til social baggrund – og er der tale om en polarisering af især drengegruppen (så gennemsnittet af karakterniveau dækker over stor variation på tværs af gruppen der kan forklares med sociale forskelle)? Det leder til næste spørgsmål inspireret af Andreassen (2007) nemlig om drenge fra familier med kortere uddannelse og lavere indtægter er anderledes stillet end piger fra samme type familiebaggrund?

Kønsudfordringer i egen forskning

En sidste refleksion med inspiration fra kønsforskningen er hvordan vi forskeres egen position og forestillinger altid spiller sammen med vores forskning. Ligesom lærerne kan have stereotype forventninger til eleverne og dermed ligge under for 'stereotypernes trussel', kan vi som forskere også let komme til at ligge under for de samme bias. Vi er alle socialiseret ind i kulturelle forestillinger om hvad der er feminint og maskulint, og derfor er det ikke et spørgsmål om vi som forskere er biased, men *hvordan* vi er det (Agar, 1996). En vigtig kontinuerlig refleksion er derfor: hvordan optræder vores egne kønnede forestillinger i vores måde at stille spørgsmål og analysere data på?

Referencer

- Achiam, M., & Holmegaard, H. T. (2015). *D2.1 Criteria for Gender Inclusion* (Ref. Ares(2015)5452946). University of Copenhagen.
- Agar, M. H. (1996). Who are you to do this? In *The professional stranger, an informal introduction to ethnography* (2. udgave). Academic Press.
- Andreassen, K. (2007). *Karakterer og køn—Et narrativt perspektiv*. 12.
- Archer, L., DeWitt, J., Osborne, J., Dillon, J., Willis, B., & Wong, B. (2013). 'Not girly, not sexy, not glamorous': Primary school girls' and parents' constructions of science aspirations. *Pedagogy, Culture & Society*, 21(1), 171-194. <https://doi.org/10.1080/14681366.2012.748676>
- Archer, L., Moote, J., & MacLeod, E. (2020). Chapter 3. Lighting the Fuse: Cultivating the Masculine Physics Habitus – A Case Study of Victor Aged 10-18. In A. J. Gonsalves & A. T. Danielsson (Eds.), *Physics Education and Gender: Identity as an Analytic Lens for Research* (Vol. 19). Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-41933-2>
- Avraamidou, L. (2020). Science identity as a landscape of becoming: Rethinking recognition and emotions through an intersectionality lens. *Cultural Studies of Science Education*, 15(2), 323-345. <https://doi.org/10.1007/s11422-019-09954-7>
- Bøe, M. V., Henriksen, E. K., Lyons, T., & Schreiner, C. (2011). Participation in science and technology: Young people's achievement-related choices in late-modern societies. *Studies in Science Education*, 47(1), 37-72. <https://doi.org/10.1080/03057267.2011.549621>

- Carlone, H. B., & Johnson, A. (2007). Understanding the science experiences of successful women of color: Science identity as an analytic lens. *Journal of Research in Science Teaching*, 44(8), 1187-1218. <https://doi.org/10.1002/tea.20237>
- Cotner, S., & Ballen, C. J. (2017). Can mixed assessment methods make biology classes more equitable? *PLOS ONE*, 12(12), e0189610. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0189610>
- Gonsalves, A. J., & Danielsson, A. T. (Eds.). (2020). *Physics Education and Gender: Identity as an Analytic Lens for Research* (Vol. 19). Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-41933-2>
- Hansen, K. R., & Blom, J. N. (2017). 12-talspigerne i medierne: Rammesætning og stereotypificering af højtpræsterende piger og kvinder i det danske uddannelsessystem [Straight-A girls in the media: The framing and stereotypification of high performance girls and women in the Danish system of education]. *MedieKultur: Journal of media and communication research*, 33(63), 28 p.-28 p. <https://doi.org/10.7146/mediekultur.v33i63.26451>
- Hasse, C. (2000). *Kraftfeltet: Kulturelle læreprocesser i det fysiske rum*. Institut for Antropologi, Københavns Universitet.
- McNay, L. (1999). Gender, Habitus and the Field: Pierre Bourdieu and the Limits of Reflexivity. *Theory, Culture & Society*, 16(1), 95-117. <https://doi.org/10.1177/026327699016001007>
- Radnor, H., Koshy, V., & Taylor, A. (2007). Gifts, talents and meritocracy. *Journal of Education Policy*, 22(3), 283-299. <https://doi.org/10.1080/02680930701269186>